

## **Πτυχία χωρίς αντίκρισμα: η ελληνική βιομηχανία τίτλων και η κατάρρευση της ακαδημαϊκής αξίας**

του Γιώργου Μαντάνη, Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Στην Ελλάδα των 430 πανεπιστημιακών τμημάτων, των εκατοντάδων μεταπτυχιακών και διδακτορικών προγραμμάτων, ολοένα και περισσότεροι νέοι άνθρωποι διαπιστώνουν ότι οι σπουδές τους δεν αποτελούν πια εφόδιο, αλλά βάρος. **Πτυχία χωρίς αντίκρισμα, τίτλοι χωρίς κύρος, διαδρομές χωρίς προοπτική.** Σε ένα τμήμα του συστήματος, ορισμένες ακαδημαϊκές δομές έχουν μετατραπεί σε «βιομηχανίες παραγωγής πιστοποιητικών», αποσυνδεδεμένες τόσο από την ουσιαστική έρευνα, όσο και από τις πραγματικές ανάγκες της οικονομίας και της παραγωγής.

Τα στοιχεία είναι αποκαλυπτικά. Στους πρόσφατους διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ για θέσεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης –δηλαδή θέσεις που αντιστοιχούν σε αποφοίτους λυκείου– τέσσερις στους δέκα υποψηφίους είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ. Δεν πρόκειται για ένδειξη «υπερπροσόντων», αλλά για σύμπτωμα βαθιάς δυσλειτουργίας. Όταν ένας απόφοιτος πανεπιστημίου διεκδικεί θέση κατώτερων προσόντων, δεν επιλέγει την υποβάθμιση, αλλά εξαναγκάζεται σε αυτήν λόγω ανεργίας. **Η αγορά εργασίας δεν αναγνωρίζει πλέον την αξία των τίτλων του,** επειδή αυτή η αξία έχει σε μεγάλο βαθμό απομειωθεί.

Την ίδια στιγμή, σε ορισμένες ακαδημαϊκές μονάδες έχει αναπτυχθεί μια άτυπη βιομηχανία μεταπτυχιακών και διδακτορικών προγραμμάτων εξαιρετικά αμφίβολης επιστημονικής ποιότητας. Η διαπίστωση αυτή αφορά συγκεκριμένες μόνο μονάδες, διότι άλλες παράγουν εξαιρετικά επιστημονικά και ερευνητικά αποτελέσματα. Έτσι, συναντώνται μεταπτυχιακά «ειδικού σκοπού», εξ αποστάσεως μαθήματα τυπικής μόνο παρακολούθησης, αλλά και διδακτορικές διατριβές που, σε αρκετές περιπτώσεις, δεν συμβάλλουν ουσιαστικά στην παραγωγή νέας γνώσης. Συχνά, ο βασικός στόχος δεν είναι η έρευνα, αλλά η μοριοδότηση, η μισθολογική αναβάθμιση, η διοικητική εξέλιξη, ή απλώς η προσθήκη ενός ακόμη τίτλου στο βιογραφικό.

Παρατηρείται, επίσης, ότι αρκετά προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών φέρουν βαρύγδουπους τίτλους, διαθέτουν ασαφή επιστημονική ταυτότητα και παρουσιάζουν ελάχιστη σύνδεση με την αγορά εργασίας και την παραγωγή. Σταδιακά, το πανεπιστήμιο κινδυνεύει να μετατραπεί σε μηχανισμό απονομής τίτλων, αντί να παραμένει κοιτίδα δημιουργίας και διάχυσης νέας γνώσης.

Σε αυτό το ήδη προβληματικό περιβάλλον έρχεται να προστεθεί και η ραγδαία εξάπλωση της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία εισάγει μια νέα, σύνθετη πρόκληση. Η δυνατότητα παραγωγής εκτενών, καλογραμμένων «επιστημονικών κειμένων» μέσα σε ελάχιστο χρόνο καθιστά δυσχερέστερο τον ουσιαστικό έλεγχο της ποιότητας. Όταν το σύστημα αξιολόγησης βασίζεται κυρίως σε τυπικά και ποσοτικά κριτήρια, **η προσποίηση μπορεί εύκολα να μεταμφιεστεί σε «αριστεία».** Ωστόσο, το πρόβλημα δεν είναι τεχνολογικό, αλλά θεσμικό και πολιτικό. **Η Ελλάδα επέλεξε διαχρονικά να επενδύσει στην ποσότητα αντί στην ποιότητα.** Δημιούργησε δεκάδες υποστελεχωμένα και υποχρηματοδοτούμενα τμήματα, αμφίβολης ακαδημαϊκής ταυτότητας, αντί να συγκεντρώσει πόρους και ανθρώπινο δυναμικό σε λιγότερα, ισχυρά τμήματα και πανεπιστήμια διεθνών προδιαγραφών. Το αποτέλεσμα είναι ένα κατακερματισμένο σύστημα, μέσα στο οποίο η αριστεία δυσκολεύεται να ανθίσει.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το Ελληνικό Δημόσιο καταλήγει να λειτουργεί ως τελικός

απορροφητής των δυσλειτουργιών του εκπαιδευτικού συστήματος. Πτυχιούχοι περιορισμένης εξειδίκευσης συσσωρεύονται σε θέσεις χαμηλότερων προσόντων, αναπαράγοντας έναν φαύλο κύκλο χαμηλής παραγωγικότητας, διοικητικής αναποτελεσματικότητας και αναπτυξιακής στασιμότητας.

Η έξοδος από αυτό το αδιέξοδο απαιτεί γενναίες και αναγκαίες αποφάσεις, όπως: ουσιαστική αναδιάρθρωση του πανεπιστημιακού χάρτη, αυστηρά και διαφανή κριτήρια για τα μεταπτυχιακά και τα διδακτορικά, πραγματική και συνεχή αξιολόγηση, ουσιαστική σύνδεση των σπουδών με την παραγωγή, καθώς και ενίσχυση της έρευνας και των διεθνών συνεργασιών. Πάνω απ' όλα, χρειάζεται να επανέλθει στο επίκεντρο η έννοια της ακαδημαϊκής ευθύνης, διότι **ένα πτυχίο δεν είναι απλώς τυπικό προσόν· είναι υπόσχεση κοινωνικής προόδου**. Και σήμερα, αυτή η υπόσχεση δοκιμάζεται σοβαρά.

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία έχει και η αναγέννηση της τεχνολογικής εκπαίδευσης, η οποία στην Ελλάδα υποβαθμίστηκε συστηματικά στο πλαίσιο μιας στρεβλής «πανεπιστημιοποίησης» των πάντων. Η χώρα έχει ανάγκη από ισχυρά, σύγχρονα τμήματα τεχνολογικής κατεύθυνσης, στενά συνδεδεμένα με την ελληνική παραγωγή: τον πρωτογενή τομέα, τη μεταποίηση, τον τουρισμό, την αγροδιατροφή, την ενέργεια, τις κατασκευές, τα logistics, τους κλάδους ξύλου, επίπλου και μετάλλου, τους αυτοματισμούς, τις ψηφιακές εφαρμογές, αλλά και τη συντήρηση υλικών. **Η ενίσχυση της τεχνολογικής εκπαίδευσης δεν αποτελεί υποβάθμιση· είναι στρατηγική επένδυση** για τη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας.